

Àngel Prat i Pujol, un fotògraf de la ruralia

RAMON VILADÉS

Amb aquest apartat volem continuar amb aquells personatges del món de l'art que són poc coneguts o oblidats. Ja en alguns números de L'EROL han aparegut, de vegades, els nostres artistes, però no ha tingut continuïtat. Ara voldríem que la tingués.

El primer que presentem és un fotògraf de pagès. Però, quin fotògraf! En aquesta activitat artística sí que podem ben dir que no fa el pagès. S'hi dedica des de jove, i als seus 88 anys encara surt a fora amb la dèria de captar allò que els altres no veuen o no en fan cas. Ara, pràcticament, només es dedica a la diapositiva. Malgrat els nombrosos premis que ha tingut, no és massa conegut, al Berguedà, fora de l'àmbit fotogràfic.

Àngel Prat i Pujol va néixer a cal Vidal (Puig-reig) el dia 31 de maig de 1906. Als 16 anys es va traslladar a Viladomiu Vell, on la seva família tenia la carnisseria i la fonda.

El 22 de setembre de 1931 es va casar amb Filomena Barniol, pubilla de la casa Vilardaga de la Guàrdia (Sagàs).

Es va començar a aficionar a la fotografia, a Viladomiu. La primera màquina que va tenir, de la casa Kodak, comprada a ca l'Huch de Berga, per cent pessetes, la va regalar a la seva promesa. Ell revelava les fotos al laboratori que el Sr. Viladomiu tenia als baixos de la torre. Després de la Guerra Civil (1936/1939) es va presentar en un concurs, a Berga, organitzat per l'Ajuntament, on va obtenir el primer premi. Després d'haver concursat algunes vegades a la comarca, va participar en concursos nacionals. Al quart lliurament de fotografies va obtenir el segon premi, a Olot. A partir d'allí va aconseguir primers premis a Salamanca, a Vigo i en molts altres llocs de la Península. També se li han acceptat moltes fotografies en concursos internacionals, d'on ha obtingut medalles i diplomes. Pel cap baix, compta amb uns 1.500 premis.

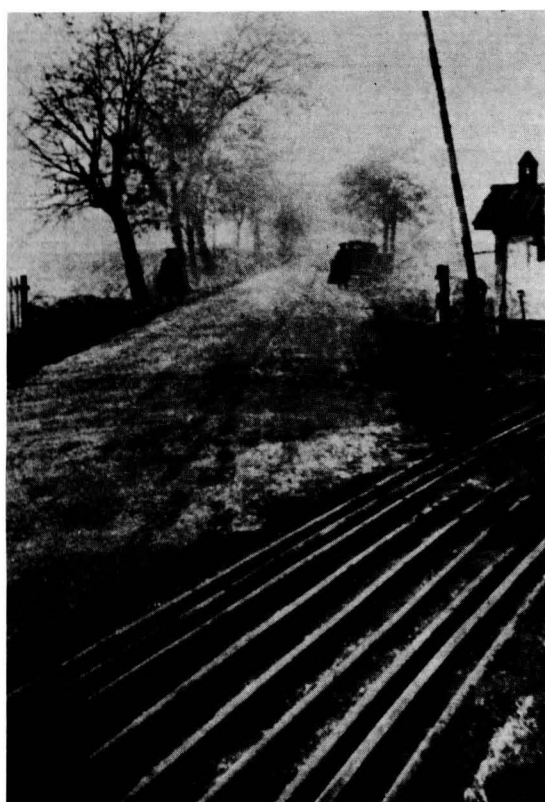
"Banyes". 2on. Premi Sant Adrià, 1965. 1er. Premi del X Concurso Nacional de fotografia artística de montaña. Aquesta foto també va ser 1956 premiada a Praga el 1970.

"Venècia". Un home embriagat dormint la "mona". 1er. Premi a Salamanca.

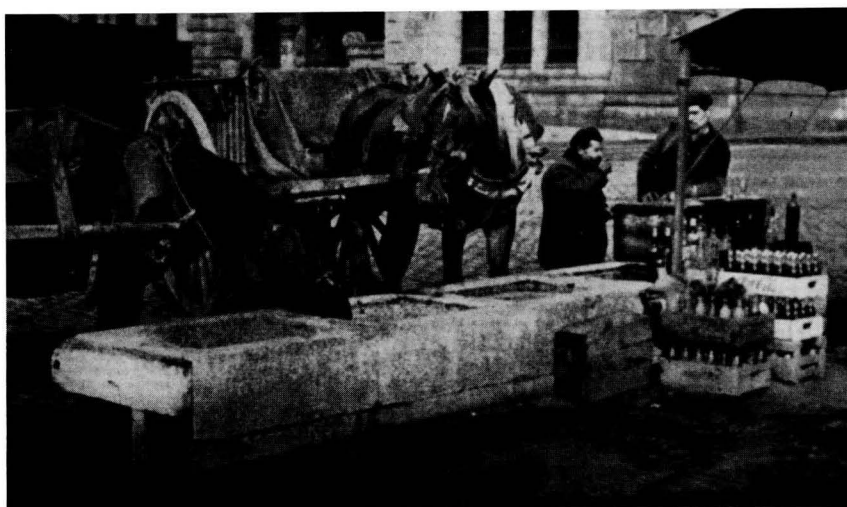

Carregant garbes a Sant Llorenç de Morunys.

*"Pas perillós". Pas a nivell entre
Manresa i Sallent.
És una de les fotografies més premiades.
1er. Premi Ciudad Real 1967.*

*"Homes i cavalls assedegats".
Premiada a Melilla, 1960.*

"Humitat". La Rambla de Barcelona, amb el monument de Colom entre la boira i reflectit, el seu cim, a l'aigua del bassal.

De màquines ha tingut la Voigtländer 9 x 12, la Super Ikonta, i es pot dir que cap més. No ha fet servir mai objectius especials, només els filtres, groc, taronja, verd, i el para-sol. És de la teoria que la foto l'ha de fer el fotògraf i no la màquina. La seva tècnica es basa en captar la imatge des del millor angle i amb la màxima nitidesa; després, positivar la part més bona del negatiu, sobre el paper més convenient. El tipus de fotografia que més li agrada és la de paisatge, ja que pel fet de viure en una masia, és el que més té a mà. Si no vaig errat, ha tret tot el suc possible d'una gran alzineta que hi ha prop de casa seva. Segurament que, en aquest aspecte, l'ha rendabilitzada més, que no pas que l'hagués venuda per llenya. A tall d'anècdota, ens plau dir que un dia el va visitar la Junta de l'Agrupació fotogràfica de Sant Adrià del Besòs —on concursava cada any— i estaven disposats a tallar la ditxosa alzineta, car no hi ha diapositiva on no hi surti, d'una manera o altra, i s'emporti el premi. Amb tot i així, sempre que ha pogut, ha captat les situacions més diverses. Però, per cada premi que ha tingut amb d'altres temes, n'ha assolit deu amb els de paisatge.

El laboratori, segons ens explica ell mateix, l'improvisava a la saleta de bany, i no usava cap tècnica especial.

Val la pena que feu una mirada atenta a les fotografies que publiquem, ja que parlen més que mil paraules

Una vegada Ramon Viladés havia escrit aquest article, va aparèixer el llibre de Josep Maria Espinàs A peu pels camins de cendra, en el que Àngel Prat i Pujol, el pubill de Vilardaga, és descrit, en unes bellíssimes pàgines, per la ploma tendra, aguda i càlida d'Espinàs. I ens va semblar que fóra adient publicar aquest fragment del llibre (1).

El pubill de Vilardaga

Per Josep M. Espinàs

Sento un soroll de motor, i una camioneta agafa el trencall que duu de la carretera a l'hostal. Gent que ve a dinar. Jo també entro, em diuen quina és la meua taula. En una altra, un matrimoni i un fill, amb aire de vacances. Els tres homes de la camioneta deuen treballar en alguna masia o en alguna granja de la vall. L'Assumpció porta les amanides, les ampolles de vi i de gasosa. Miro, des de la meua taula, els gestos francs, escolto les veus altes i satisfetes. Els tres homes, compartint el dinar, l'estona d'oci, se senten lliures, riuen. Hi ha un xicot molt jove, una mica pinxo, es respira una felicitat elemental. De cop entra un home més gran, té un aire de propietari, o d'empresari rural, la camisa i els pantalons són més nets o d'una altra mena, s'acosta a la taula dels tres i només diu: «què». Un dels que hi seuen diu: «ja està». M'adono que, d'encà que l'han vist entrar, s'ha produït un silenci. El noi pinxo ja no explica històries. Els altres miren el plat. El nouvingut gasta un to autoritari quan diu: «vull telefonar». En aquest menjador hi ha el telèfon públic de Santa Maria de Merlès. Després fa un crit a la mestressa: «Noia, porta'm alguna cosa!». I seu a la taula dels tres. Evidentment, es coneixen, qui no es coneix a la vall de Merlès? Li porten de seguida una escudella i l'home comença a menjar en silenci. Els altres, abans tan xerraires, ara parlen poc, i si ho fan és en veu més baixa que quan eren sols.

Quan acaben de dinar se'n van, i penso que les històries de cada u, de la gent que veus un dia, són difícilment imaginables. Pugen als vehicles, desapareixen. He demanat una fària, com ells, i sec al banc de fora. L'espai torna a ser silenciós. Han aparegut alguns núvols molt blancs, no pas llisos sinó amb volum, que donen profunditat al cel. Hi ha molts ocells, al voltant meu. Han vingut de la serra del davant, potser, on tots els pins són cremats? Però em fa l'efecte que són pardals, hi ha molts ocells que sempre viuen on hi ha homes.

De l'hostal surt un home, que no havia vist fins ara, que es diu Josep i és l'amo. Potser al matí treballa al camp, l'hostal no deu donar gaire. És un home discret,

reflexiu, que diu les paraules justes en un to tranquil. Parlem del foc. M'assenyala una casa, dalt de la serra, que s'ha cremat. La teulada es va ensorrar. Els amos no hi eren, en aquell moment.

- Una alzina es va encendre per l'aire calent, sense que la toqués el foc. I és que feia un aire esverat...

Un aire esverat... Me'n parlaren sovint d'aquest aire, aquests dies pel Berguedà, i acabaré entenent què ha passat. I per què una gent, desesperada, es ficà dins una bassa.

Pregunto si tenen el diari d'avui, i en Josep em diu que no. Que a dins potser n'hi ha algun. Sí, en trobo en una taula arraconada, però el més recent és del 20 de juliol. De fa dotze dies, doncs.

Mentre ho comprovo s'obre la porta i entra un home gran, que coixeja, però se'l veu animós. L'amo de l'hostal el saluda com a vell conegut. L'home seu en una taula i demana un cafè. Aleshores alça el cap, em mira i diu: «Espinàs!...» Però el que m'inquieta és que afegeix immediatament: «Una vegada us vaig escriure una carta». Com que des de fa temps en contesto poquíssimes, de les cartes que rebo, també és pega trobar-me amb algú que m'ha escrit, en aquest cau de Santa Maria de Merlès. Amb l'home de Prats vaig tenir sort, em va dir que havia rebut la meva resposta, però dues vegades seguides ja seria massa. Ara em toca aguantar que em renyin. Hauria preferit un contacte més còmode, en aquest espai tancat, que obliga al cara a cara. Però l'home continua: «I va tenir l'amabilitat de contestar-me». És una sort que no em mereixo, que el desconegut que m'identifica en la soledat de Santa Maria de Merlès, com el que m'ha saludat a Prats, sigui precisament algú que ha obtingut la meva proposta.

- Us vaig escriure per demanar-vos l'adreça de Lola Anglada, de qui havíeu parlat en un article. Em vau fer venir ganes de tenir algun dels seus llibres i em vau donar l'adreça. Lola Anglada em va dir que no disposava dels llibres que jo volia, però m'envià *El més petit de tots*. També he escrit a Calders, però no m'ha contestat, i ara penso que potser ja estava malalt, perquè s'ha mort no fa gaire, ja ho deveu saber.

És un home alt, amb una cara més aviata prima, de faccions que es projecten endavant, físicament em recorda Josep Maria Pi i Sunyer, que vaig tenir com a catedràtic a la facultat de Dret. Cada dia compra l'*Avui*, i de tant en tant l'*ABC*, i

quan el fill li pregunta per què el compra, aquest diari, li contesta «perquè en aquest món s'ha de saber que hi ha porqueria, i on és, i no caure-hi». Viu en una casa, Vilardaga, que hi ha muntanya endins, més amunt de la Guàrdia de Sagàs, i de tant en tant ve a prendre cafè aquí, conduint el cotxe. Té vuitanta-vuit anys.

Es diu Àngel Prat, i de jove vivia a Viladomiu Vell, la colònia tèxtil, on els seus pares tenien la carnisseria. Ell corria pels pobles i les masies, repartint paquets, i així va conèixer la pubilla de Can Vilardaga. S'hi va casar.

- El pare vigilava els possibles casaments de les noies Vilardaga, però si li vaig caure bé devia ser perquè segurament va veure que jo tenia el cervell obert.

No em sembla que se li hagi pas tancat, amb els anys. La seva dèria és la fotografia, i l'amo de l'hostal em diu que ha guanyat molts premis.

- Mireu si em ve de lluny, això de la fotografia, que quan era un xicot ja en feia, aprofitant que anava amunt i avall, fent els encàrrecs de la botiga, i el dia que em vaig prometre amb la pubilla de Vilardaga, que es deia Filomena, li vaig regalar una Kodak que em va costar cent pessetes, no us penseu, ara potser serien quinze mil...

Tot ha canviat, en aquest hostal, en la meva tarda a Santa Maria de Merlès, d'encà que ha comparegut aquest home, el pubill de Vilardaga, i de cop penso en el vell de la boina de Gandesa que deia que s'havia escapat de Mauthausen, en l'home que em va explicar al Torricó la seva vida de jugador professional de cartes, en tants personatges que transfiguren una

modesta taula de cafè en un escenari on la vida em fa la mercè d'una representació màgica i inesperada.

L'home que ha baixat de Vilardaga em convida a veure la biblioteca que té al mas.

- Hi tinc llibres vostres, ara recordo un que parla de la Terra Alta... Heu de venir a veure la biblioteca. Quan baixava a Barcelona, sempre anava a córrer les llibreries de vell. Vaig comprar una *Historia Universal* de vint volums, que em va costar dues-centes pessetes.

- Tan poc, n'esteu segur?

- Seguríssim. Eren els anys quaranta, poc després de la guerra. La mestressa d'aquella llibreria era molt bona dona, i ara us diré com ho vaig descobrir. Un dia que jo hi era, vaig veure com hi entrava un home una mica deslluït, ja m'enteneu, amb un abrigo que li penjava i aquell home volia que la mestressa li comprés un llibre. Es veu que es coneixien, perquè la dona li va dir: «Però si aquest és el llibre que vós heu traduït...» «Però necessito sis duros», li diu l'altre. Ella s'hi resistia, però al capdavant li va donar els diners i, us ho podeu creure, li va tornar el llibre. Al cap d'un temps, una vegada que era a Barcelona vaig passar per aquella llibreria i em vaig trobar que el marit de la mestressa duia una corbata negra. Li vaig preguntar què havia passat, i em digué que s'havia quedat vidu. Aleshores li vaig dir: «ja ho sabeu, que la vostra dona era molt bona dona?» «I per què ho dieu, això?» I jo que li explico allò que jo havia vist, que un home volia vendre's un llibre i ella li havia pagat els sis duros que en demanava i després li havia tornat el llibre, i mentre li ho explicava, a aquell home li queien uns cigrons així...

Tinc la impressió que en Josep i l'Assumpció, de l'hostal, que s'han assegut també a taula, ens miren contents, segur que s'estimen aquest home, i els agrada que el pubill de Vilardaga pugui explicar avui les seves històries a un foraster.

- Un altra vegada volia comprar una col·lecció d'autors catalans, hi havia en Soldevila i no sé quants més, no me'n demanaven gaires, de diners, però jo dubtava. Emporteu-vos-els, home, és una ganga. Però jo dubtava. Sempre m'hi he pensat, a gastar-me els quartos. I ves que llavors entra un xicot i diu que ja ha sortit la rifa, i jo li pregunto com acaba. «En 36», diu. Perquè de cop recordo que jo n'havia comprat un, de número, i el trec de la butxaca i veig que acaba en 36.

Casa de Vilardaga (Sagàs).

M. ROVIRA

Em vaig endur els llibres i encara em van sobrar mil pessetes. Si veniu a casa, us els ensenyaré.

El fill dels antics carnisers de Viladomiu Vell, l'apassionat per fer fotografies i comprar llibres, sembla que ha estat al mateix temps un excel·lent pubill de Vilardaga, o així ho proclama la parella de l'hostal. Ell desvia l'elogi cap a l'escriptura.

-Jo vaig escriure una història de la casa Vilardaga, i en Camps i Arboix...

Encara em sorprèn que algú citi aquí, amb tanta naturalitat, Lola Anglada, Calders, Soldevila, ara Camps i Arboix...

- Sabeu qui és, en Camps i Arboix? - em pregunta.

- Sí senyor, el de les cases pairals...

- Això mateix. Doncs quan en Camps i Arboix va saber que jo havia escrit una història de Vilardaga, me la va demanar per fer-ne un resum, preparava un llibre sobre les cases pairals de Catalunya. Li vaig enviar el meu escrit, però li deia que hi havia cases més importants i més antigues que Vilardaga, al Berguedà, i és veritat, el que passa és que els amos no se n'havien preocupat, no els interessaven els papers, i encara que no fos de les cases amb més història, Vilardaga va sortir al llibre de les cases pairals, i jo penso que això és una vergonya per al país, que en Camps i Arboix hagués d'acudir als meus papers...

En aquests papers d'Àngel Prat es pot llegir, cap al final, aquest text admirablement construït, que no sembla pas fet de mà pagesa: «I ací es dona per acabada, millor dit, suspesa, aquesta narració, car altrament seria ja autobiografia, i d'això no en sóc partidari» -quin caràcter, el d'aquest pubill-. «Deixo als meus fills i descendents, si els plau, la tasca de continuar-la, que sempre els serà més fàcil que no ha estat el començar-la i conduir-la fins als nostres dies. Sols demano austeritat en llurs judicis, com jo he procurat fer-ho...»

Em va costar fer-li la pregunta, al pubill de Vilardaga:

- I el foc, a Vilardaga...

- Menys la casa, el foc ho ha destruït tot. La casa la vam defensar, la vam defensar tant com vam poder, va ser un esforç molt gran. Penseu que les persianes ja cremaven. La vam tancar ben tancada, i va anar de ben just.

S'acaba el cafè i diu:

- Ara, tornar-hi. Però si es perd la casa ja no es pot recomençar, si es perd la casa s'ha perdut tot.

Té vuitanta-vuit anys i diu: «ara, tornar-hi». La veu és decidida, amb les mans fa gestos enèrgics. Fa saber al Josep de l'hostal:

- El blat de moro sembla que vulgui fer espiga.

I com si volgués anar-ho a veure tot seguit, com si necessités confirmar la seva fe, agafa el bastó i s'alça de la cadira, amb una certa dificultat.

- Això de l'artrosi és una mica pesat, però no deixo pas de fer res. Sabeu que fa divuit anys, quan en tenia setanta, van estar a punt d'operar-me? Gairebé m'havien convençut, però jo no acabava de veure-ho clar. Ja m'havien donat dia i hora per l'operació. I jo que dubtava. I vaig consultar amb un metge que em va recomanar la meva nora, que és metgesa, i va estar d'acord que no m'operés. I llavors me'n vaig a veure el que havia d'operar-me i li pregunto: «Vostè em garanteix que anirà bé?» Em respon que només un quatre per cent de vegades no hi va. O sigui que no m'ho garantia. I li vaig dir: «Miri, jo no sóc un invàlid, només vaig coix. Oi que és així? I si no surt bé, em puc quedar invàlid, oi? Doncs continuaré essent coix, ja m'està bé».

Quan ja camina cap a la porta, jo el segueixo, es gira i em diu:

- Ja ho veieu, he arribat als vuitanta-vuit.

Fa una pausa.

- I continuaré venint aquí, mentre pugui. Hi venia amb la meva dona, però es va morir fa vuit mesos. Tenia arteriosclerosi cerebral, i la portava aquí, la cuidava, sempre l'he cuidat, aquests ho saben -fa un gest cap a la parella de l'hostal-, i ella n'estava contenta i quan sèiem en aquesta taula em donava uns copets així -i amb els dits d'una mà es toca suaument l'altra, i li veig els ulls una mica rosats. I segurament per pudor, canvia el to de la veu i diu: -La gent d'aquesta casa són bons amics, l'únic que em sap greu és haver de pagar cada vegada que hi vinc.

Miro com se'n va sol cap al cotxe i com se les compon per pujar-hi. Arrenca i s'allunya per la pista que, vuit o deu quilòmetres més enllà, l'enfilarà cap a Vilardaga.

NOTES

1. «El pubill de Vilardaga», fragment de *A peu pels camins de cendra*, de Josep Maria Espinàs (pàgs.28-36). Edicions La Campana, núm.87. Barcelona.

Agraïm a l'editorial les facilitats donades per reproduir aquest text.